CZU: 821.135.1-1.09.03=161.1 https://doi.org/10.59295/drgl2025.31

# POEZIA „LIMBA NOASTRĂ” DE ALEXEII MATEEVICI ÎN VERSIUNE RUSĂ

## THE POEM ‘OUR LANGUAGE’ BY ALEXEI MATEEVICI IN RUSSIAN VERSION

**Liuba PROCOPII**

doctor în filologie, conferenţiar universitar
Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău, RM
***ORCID*:** https://orcid.org/0009-0004-1531-8545

**Abstract:** ***The translation of artistic works, especially poetry, has always caused many difficulties and even contradictions. The difficulties are of different nature: factual, cultural, semantic, syntactic, expressive, etc. Contradictory are the ways of translating the poetic work, that eternal dilemma of the translator: accuracy or expressiveness, truth or metaphor, precision or beauty? In the present commentary we are going to analyse how a work by Alexeii Mateevici is translated into a Russian poetic, but also civic version, of undeniable importance for our people, the poem “Our Language” by Alexeii Mateevici in Russian.***

**Keywords:** *translation, metaphor, originality, simbolism, culturology, expressiveness.*

*Limba noastră* de Alexei Mateevici este, neîndoielnic, o operă cu larg răsunet în conştiinţa românilor, mai cu seamă a celor dintre Prut şi Nistru. Faptul se explică înainte de toate prin aceea că poetul ipostaziază, potrivit observaţiei pertinente a Anei Bantoş, „un mărturisitor” care mizează „pe *cuvântul* ca loc de întâlnire cu memoria, cu istoria, cu viitorul” [1, p. 151], „un mărturisitor”, de adăugat, care, înţelegând ca nimeni altul drama basarabenilor de la începutul secolului XX, încearcă să postuleze adevărurile fundamentale privind entitatea lor naţională, privind românitatea limbii, literaturii şi culturii lor.

Poezia „Limba noastră” pentru prima dată a fost recitată de către autor la deschiderea cursurilor de învăţători moldoveni la Chişinău, pe data de 18 aprilie 1917. Ea reprezintă creaţia de excepţie a basarabeanului Alexei Mateevici şi este o odă, unică în felul său.

Originalul poeziei s-a păstrat până astăzi într-un caiet manuscris, întitulat : *Al. Mateevici. Versuri,* 1917, iunie, Mărăşeşti (Moldova). Caietul mai cuprinde şi alte câteva opere traduse şi originale.

Poezia „Limba noastră” a fost tipărită pentru prima dată în „Cuvânt moldovenesc” la 21 iunie 1917. Ulterior, a fost retipărită în peste 150 de ediţii, cărţi, antologii, manuale şcolare, almanahuri, calendare, reviste şi ziare.

Valoarea, frumuseţea, armonia şi unicitatea limbii sunt elementele fundamentale care alcătuiesc baza teoretică a definiţiei date de poet limbii. Un interes aparte prezintă ultimele patru strofe din poezia „Limba noastră”:

*„Răsări-va o comoară*
*În adâncuri înfundată,*
*Un şirag de piatră rară*
*Pe moşie revărsată*".

Prin aceste versuri poetul Al. Mateevici ne îndeamnă să cultivăm şi să păstrăm cu sfinţenie toate calităţile limbii. E de reţinut şi următoarele: poezia „Limba noastră" a fost scrisă ca o replică împotriva stricătorilor de limbă, precum şi împotriva acelora care susţineau că limba noastră e prea săracă pentru a exprima idei mari, simţiri înalte, că ea este inaptă pentru poezie, filozofie, ştiinţă.

Poezia lui Al. Mateevici „Limba noastră" a fost înalt apreciată de către critica literară. De exemplu, George Călinescu ţine să menţioneze: „ Alexeii Mateevici... ar fi fost un poet mare dacă trăia. Numai Eminescu a mai ştiut să scoată atâta mireasmă din ritmurile poporane....." [3].

La un înalt nivel a ridicat creaţia lui Al. Mateevici academicianul M. Cimpoi: „Mişcarea de renaştere naţională din Moldova de Est l-a reactualizat pe Alexeii Mateevici, l-a valorificat în ansamblu (căci poeziile sale religioase erau interzise) şi i-a înălţat o statuie de apostol al neamului: el a devenit în fond cel de-al doilea poet naţional, după Eminescu, iar „Limba noastră" s-a impus ca un al doilea imn de stat, alături de „Deşteaptă-te, române" al lui Andrei Mureşanu" [4]

Poezia a fost tradusă în limba rusă de D.Olcenco în anul 1986. În cele ce urmează se va încerca un comentariu minuţios al poeziei în paralel cu analiza versiunii ruse, pentru a elucida succesele şi nereuşitele traducerii care, volens-nolens, ar putea fi atestate.

Structura antinomică a ideilor exprimate în text determină divizarea acestuia în două părţi distincte. Prima parte cuprinde strofele 1-8, în care discursul se remarcă prin forma sa ilocutorie de confesiune-celebrare. Adoptând perspectiva unui vizionar, eul liric formulează o serie de definiţii metaforice ale limbii, care rezumă în fapt nişte puncte de vedere sublimate asupra acesteia, cu valoare de crez şi ideal colectiv. Polarizate anaforic prin sintagma „limba noastră", enunţurile-definiţii, majoritatea având o construcţie sintactică aproape omogenă, se organizează într-o succesiune uniformă, dar intensivă, întrucât, în funcţie de strategiile perlocutorii urmărite de autor, este dezvoltată în contrapunct o linie discursivă a oficierii imnice, şi alta a argumentării pline de frământ şi tensiune cu certe intenţii persuasive.

În contextul definiţiilor metaforice din strofele 1-8, care formează un *continuum* imnic cu revers dialogic comparabil cu partea ascunsă a aisbergului, anafora „limba noastră" cumulează multiple semnificaţii figurate, devenind simbol sugestiv al spiritualităţii neamului, al fiinţei lui multidimensionale în lume, în istorie. Sugestivitatea acestuia este potenţată cu mijloace simple ţinând cu preponderenţă de retorica populară. Unul dintre acestea îl constituie reluarea metaforelor sinonime cu funcţie pregnant acumulativă, procedeu care marchează liniile de tensiune ale textului. În majoritatea strofelor numele predicative omogene, prin mijlocirea cărora termenului-simbol („*limba noastră*") i se atribuie semnificaţii noi, identifică efectiv nişte dublete metaforice („*o comoară"– „un şirag de piatră rară", „cântec" – „doina dorurilor noastre", „frunză verde" – „zbuciumul din codrii veşnici", „vechi izvoade" – „povestiri din alte vremuri*"). Se înţelege, astfel de reluări legitimează reduplicarea în paralel a unor şiruri de seme (unităţi seman-

tice minime), identice sau asemănătoare, care, asociate cuvintelor din care se constituie enunţurile, întemeiază un câmp semantic favorabil pentru accentuări de intensitate, dar şi pentru dezvoltarea semnificaţiei, a sugestiei. De exemplu, în prima strofă gândul despre inestimabila bogăţie a limbii, exprimat printr-o metaforă coalescentă stereotipă („*o comoară*"), este nu numai accentuat, ci şi particularizat de dubletul acesteia, *„un şirag de piatră rară*", care, evocând sclipiri diamantine, concretizează şi reliefează înţelesul de frumuseţe sclipitoare, fascinantă. În plus, proiectarea acestor reprezentări în planuri spaţiale diferite (limba e o comoară „*în adâncuri înfundată*" şi totodată e piatră rară „*pe moşie revărsată*"), determină conexiuni asociative care dau un nou impuls sugestiei: pentru accederea la tezaurul lingvistic e necesară o muncă enormă de valorificare a acestuia atât în adâncime, cât şi în extensiune, atât pe verticală, cât şi pe orizontală.

| **Limba noastră-i o comoară** | **Наш язык — наш клад нетленный** |
|---|---|
| *Limba noastră-i o comoară* | *Наш язык, наш клад нетленный* |
| *În adîncuri înfundată* | *От безверия укрытый,* |
| *Un şirag de piatră rară* | *Свет жемчужин драгоценных,* |
| *Pe moşie revărsată.* | *Над отчизною разлитый.* |

In strofa intai - "*Limba noastra-i o comoara, un sirag de piatra rara*" - este o metaforă, cu funcție de definiție artistică, suită ce debutează cu aprecierea cea mai generală, dar şi cea mai plină de sens (LIMBĂ-COMOARĂ), ce sugerează valoarea, strălucirea, frumusețea, tainica bogăție - toate laolaltă virtuți ale limbii române dintotdeauna. Comparația utilizată („*comoară*") sugerează rădăcinile îndepărtate si statornice ale limbii, iar metafora „*şirag de piatra rara*" indică unicitatea acesteia.

În versiunea rusă apare o eroare factologică, după părerea noastră, deoarece se traduce *În adîncuri înfundată* - От *безверия укрытый;* adică, literalmente - „ascuns de necredință". Necredința –cui? A poporului, cu credința lui atât de adâncă? Sau a răuvoitorilor limbii? Varianta aleasă trezește ambiguități. *Șiragul de piatră rară* se revarsă peste *moşie,* un cuvânt arhaic, sinonim cu cuvântul *patrie, țară*, dar purtând o conotație deosebită de străvechime. *Над отчизною* – sună sărac şi neconvingător.

| | |
|---|---|
| *Limba noastră-i foc ce arde* | *Наш язык — душа живая* |
| *Într-un neam, ce fără veste* | *Пробуждённого народа.* |
| *S-a trezit din somn de moarte* | *Он воспрянул, разрывая* |
| *Ca viteazul din poveste.* | *Сна мертвящие тенета.* |

În cea de-a două strofă „*foc ce arde*" - metaforă deosebit de sugestivă care exprimă incandescent lupta poporului pentru afirmarea ființei sale, deci, limba este imaginată dinamic, are o esență luminoasă (LIMBA-FLACĂRĂ). Focul, simbol al trezirii nationale, al luptei pentru libertate, preface cuvintele in flăcari purificatoare. Forța limbii, vrednică sa schimbe istoria, la ceas de cumpănă, ridică neamul intreg la lupta dreaptă. Termenii "*foc ce arde*" reprezintă şi patima, dar şi forța limbajului de a răzbuna orice nedreptate. În rusă această metaforă-comparație atât de sugestivă cu focul lipsește, este înlocuită de sintagma *душа живая,* care nu crează senzația de ardere, de pâlpâire.

Urmează o metaforă a trezirii sau învierii din somnul de moarte, ce apare şi în imnul „Desteapta-te romane" al lui Andrei Muresanu. O comparație hiperbolica *S-a trezit din somn de moartc,/Ca viteazul din poveste*", pune semnul egalității între lupta dusă de po-

porul român impotriva celor ce ne-au calcat pământurile şi aceea dusa de eroii creaţiilor populare. În versiunea rusă litermente acest pasaj este tradus ”*poporul a rupt mrejele somnului de moarte*”, o metaforă la fel de frumoasă, de altfel. dar în care, din păcate, acel *viteaz din poveste* nu-şi găseşte loc.

| | |
|---|---|
| *Limba noastră-i numai cîntec,* | *В нём живут огонь и дойна,* |
| *Doina dorurilor noastre,* | *Грусть полей и шелест хлеба,* |
| *Roi de fulgere, ce spintec* | *Полыханье белых молний,* |
| *Nouri negri, zări albastre.* | *Рвущих тучу в чёрном небе.* |

*Limba noastra-i numai cântec,/Doina dorurilor noastre.* Aceste metafore evidenţiaza capacitatea limbii de a sensibiliza şi de a fi ea însăşi material sensibil. Doina si dorul definesc fiinţa noastră naţională. Cele doua epitete: *negri* şi *albastre* simbolizeaza trecutul si viitorul poporului nostru. Limba este, deci, o cale de stăpânire a lumii prin frumos. Metafora “*roi de fulgere*” reveleaza puterea de transfigurare a lumii prin forta suhiala a cuvantului (*Roi de fulgere* = Puterea supremă, pe care o posedă doar divinităţile sau zeii).

În versiunea rusă atestăm, după părerea noastră, o reuşită a traducătorului, căci, desi nu este o traducere fidelă a originalului, ştim că cuvîntul DOR este intraductibil în alte limbi, D.Olcenco a găsit cuvântul apropiat ca sens *Грусть полей* şi a anticipat ideea din strofa următoare despre gustul pâinii *шелест хлеба.*

| | |
|---|---|
| *Limba noastră-i graiul pîinii,* | *Это боль, сердец томленье,* |
| *Cînd de vînt se mişcă vara;* | *Тихий говор дедов наших,* |
| *In rostirea ei bătrînii* | *Что любили эту землю* |
| *Cu sudori sfinţit-au ţara.* | *Правдой рук в труде угасших.* |

In strofa a patra, e folosită justapunerea LIMBA - GRAIUL PÂINII. În cultul creştin, mai cu seamă ortodox, pâinea e simbolul sufletului. Cutuma populară face că de sufletul cuiva să se dea o pâine (colac cu o lumânare aprinsă - o comparaţie cu un suflet ce urcă spre cer). În cazul nostru, ”*Graiul pâinii*” - limba, ar reprezenta Graiul Sufletelor băştinaşilor. Această comparaţie e foarte firească, deoarece Mateevici a fost un preot, a căror misiune pe pământ e să ajute la evoluarea sufletelor creştinilor, deci la mântuire (eliberare de păcat/ salvare/ emancipare).

| | |
|---|---|
| *Limba noastră-i frunză verde,* | *Наш язык — узор прекрасный,* |
| *Zbuciumul din codrii veşnici,* | *Кодры, шорох листопада.* |
| *Nistrul lin, ce-n valuri pierde* | *Плёс Днестра, в котором ясно* |
| *Ai luceferilor sfeşnici.* | *Догорают звёзд лампады.* |

Limba noastră este natura ocrotitoare: «*Limba noastra-i « frunza verde* « Un gând de esenţă care se desprinde din discursul dialogic este legitatea regenerării continue a limbii. Identificarea ei, în strofa a cincea, *cu frunza verde*, arhetip simbolic al permanenţei şi vitalităţii, răspândit în creaţia populară, comportă un profund sens filozofic. La fel cum frunza reînverzeşte pe ram în fiecare primăvară, tot aşa graiul renaşte mereu, primenindu-şi veşmântul şi energiile. Deci, el se află într-un necontenit frământ întru eternitate, legea firii lui fiind „*zbuciumul din codrii veşnici*”. Pitoreasca imagine a Nistrului „*ce-n valuri pierde / Ai luceferilor sfeşnici*” reiterează măreţia acestui proces dinamic de perpetuare a valorilor limbii în albia curgerii timpului etern. Aici poetul face aluzie la Eminescu cu luceferi şi: *Cu toi codrii lui în zbucim.* Însă în versiunea rusă*” frunza verde*

« nu-şi găseşte traducerea adecvată sau, barem, apropiată ca sens: *узор прекрасный* nici pe daparte nu reprezintă acea atât de plină de semnificaţie şi folclorică *« frunza verde”*. Ultimul rând ar fi o găselniţă apropiată de original: *Ai luceferilor sfeşnici. - Догорают звёзд лампады*. Dar şi în acest caz avem o mica, dar supărătoare inexactitate*: luceferii se pierd*, se scaldă în valurile Nistrului, iar *звёзд лампады догорают,* adică se sting, ce nu corespunde logicii autorului.

| | |
|---|---|
| *Limba noastră-i vechi izvoade* | *Наш язык — скрижаль былого,* |
| *Povestiri din alte vremuri;* | *Голос многих поколений.* |
| *Şi citindu-le ‘nşirate, —* | *Это их святое слово* |
| *Te-nfiori adînc şi tremuri.* | *Пробуждает в нас волненье.* |

In strofa a VI-a, limba este definită ca document de mare preţ, având puterea de a imortaliza istoria poporului, a spiritului său, a oamenilor si a faptelor, limba inseamna început, evoluţie şi zbucium sufletesc. Traducerea acestei strofe este, după cum ne pare, foarte reuşită, translatorul a găsit pentru unele noţiuni ale lui Mateevici cuvinte adecvate: *izvoade – скрижаль; povestiri din alte vremuri -голос многих поколений.* Cu o singură excepţie, versul: *Te-nfiori adînc şi tremuri;* şi rusescul: *Пробуждает в нас волненье* - literalmente: „nelinişte”, nu redă întocmai sentimentele de adânc cutremur la citirea acelor poveşti, exprimate de poet.

| | |
|---|---|
| *Limba noastră îi aleasă.* | *Словом предков мы по праву* |
| *Să ridice slava-n ceruri,* | *Воспеваем в час урочный* |
| *Să ne spiue-n hram şi-acasă* | *Вековечных истин славу* |
| *Veşnicele adevăruri.* | *В светлом храме, в доме отчем.* |

Religia a fost întotdeauna un mijloc de rezistenţă spirituală pentru păstrarea fiinţei naţionale. Definiţia limbii ajunge la punctul maxim al simţirii si frumuseţii, limba sfinţindu-se odată cu rostirea, prin ea, a marilor adevăruri din cărţile bisericeştişsi din cântecul ori bocetul tânguite”*pe la vatră”* de către ţărani. Traducerea e cât se poate de reuşită, însă un cuvânt utilizat de D.Olcenco, ni se pare total neadecvat: *в час урочный.* Este un cuvînt din limbaj cotidian, vorbit, ce nu corespunde limbajului poetului care atinge cote maxime de înălţare tocmai aici, când este vorba de lucruri sacrale.

| | |
|---|---|
| *Limba noastra-i limbă sfîntă,* | *Потому он свят до боли,* |
| *Limba vechilor cazanii,* | *Что на нём в отцовском крае* |
| *Care o plîng şi care o cîntă* | *И оплакивают долю,* |
| *Pe la vatra lor ţăranii.* | *И в застолье воспевают.* |

Ascultând aceasta rostire simpla, dar atât de muzicală, de mângâietoare, vezi cele doua pietre fundamentale ale vesniciei neamului: vetrele sfinte peste care se arcuiesc cupolele bisericii, ca şi „vatra» vieţii ţărăneşti, care poate fi a întregii ţări. Limba noastră, prin muzicalitatea sa inconfundabilă şi capacitatea-i de a răscoli simţirea, e „*numai cântec”, e „doina dorurilor noastre”, e „graiul pâinii”. „În rostirea e*i” înfiorată, ca sacru legământ, „*bătrânii / Cu sudori sfinţit-au ţara*”/ Un alt gând de esenţă, care se degajă din prima parte a lucrării, este cel al sacralităţii limbii. Punctat în cuprins cu ajutorul câtorva detalii („*În rostirea ei bătrânii / Cu sudori sfinţit-au ţara”; „Limba noastră e aleasă / Să ridice slavă-n ceruri...*”), el este generalizat în versuri-manifest de expresie paroxistică în încheierea părţii respective: „*Limba noastră-i limbă sfântă, / Limba vechilor cazanii,*

*/ Care-o plâng şi care o cântă / Pe la vatra lor ţăranii*". Strofa ne aminteşte de altă poezie, contemporană, dar care îşi are rădăcinile, probabil, tot în versul mateevician: *„Moldovenii când se strâng/ Şi-n petreceri se avântă,/ La un colt de masă plâng, /La alt colt de masa cântă."* În traducere dispare imaginea *vechilor cazanii,* a primelor tipărituri româneşti, nu se regăseşte nici faimoasa *vatră.*

Discursul urmează, ne convingem, aceeaşi linie a dilogismului, întrucât afirmarea pioasă a sfinţeniei limbii, pe care ţăranii, adevăraţii ei păstrători, au deprins-o din „*vechile cazanii*", conţine şi o negare, e adevărat voalată, a oricăror păreri şi atitudini de natură să lezeze demnitatea graiului matern. De observat că relieful elogiului este sensibilizat palpabil de fluiditatea sintaxei cu multe simetrii, de cantabilitatea repetărilor sonore (sf**ân**tă, pl**ân**g, c**ân**tă ş.a.). şi îndeosebi de melodicitatea metrului trohaic de patru picioare, de filiaţie folclorică. Aici e cazul să amintim că George Călinescu, referindu-se la arta lui Mateevici de a exploata ritmurile folclorice, face următoarea menţiune: „*Numai Eminescu a mai ştiut să scoată atâta mireasmă din ritmurile poporane"* [3, p. 941]

Ultimele patru strofe îşi modifică structura şi mesajul, delimitându-se ca a doua parte a textului. Cum se poate vedea, catrenele 9, 10 şi 11 constituie apeluri repetate şi vădit polemice la conştiinţa lingvistică a aceluiaşi oponent imaginar din partea întâi, care însă pe acest segment apare, graţie persoanei gramaticale a verbelor (a doua, plural) şi graţie pronumelor personale de formă scurtă „vă", „vi", drept un „voi". Actualizarea în discurs a oponentului imaginar sub masca lui „voi" diminuează distanţarea maximă a eului faţă de acesta, distanţare impusă de convenţiile speciei. În consecinţă, eul liric se situează mai aproape de nenumitul „voi", într-un plan unic al comunicării, de aceea adresările-apeluri emise, deşi retorice, închipuie nişte replici de dialog: „*Înviaţi-vă dar graiul, / Ruginit de multă vreme*/…

Partea a doua, ultimele patru strofe, schimbă registrul ideatic, având valoare de concluzie, de îndemnuri adresate întregii naţiuni de a cultiva şi de a şlefui limba, până va avea lucirea pietrelor preţioase şi forţa solară:

| | |
|---|---|
| *Înviaţi-vă dar graiul,* | *Нет ему в веках забвенья,* |
| *Ruginit de multă vreme,* | *Что забыто — воскресите,* |
| *Stergeţi slinul, mucegaiul* | *Пыль эпох с него сотрите, —* |
| *Al uitării 'n care geme.* | *Жаждет он освобожденья.* |

Fragmentul se situează într-un raport concluziv cu precedentul, raport marcat de adverbul „dar" cu înţeles de „aşadar", „prin urmare". Or, conform logicii instituite de acest „dar", enunţurile urmează o linie concluzivă, de altfel, uşor perceptibilă: întrucât limba noastră e „*o comoară", e „piatră rară*", nu are rost deci să vă plângeţi că „*vi-i limba prea săracă*"; iar din moment ce aţi ajuns să vă complaceţi vorbind un grai defectuos, nu vă rămâne decât să-l „*înviaţi*", să-l revigoraţi. Asumându-şi o stare de gnoză, cu tentă gnomică, eul liric le spune celor ce şi-au lăsat graiul pradă „*slimului" şi „mucegaiului*" uitării că nu există alte căi de recuperare a frumuseţii şi strălucirii lui decât munca de asanare („*Ştergeţi slimul, mucegaiul...") şi munca de valorificare („Strângeţi piatra lucitoare, / Ce din soare se aprinde...").* O astfel de muncă se va încununa, asertează el profetic, cu o magnifică desferecare a tezaurului verbal, plasticizată de o frumoasă metaforă hiperbolică: „*Şi-ţi avea în revărsare / Un potop nou de cuvin*te".

Adresarea directă către întregul neam este plină de patetism şi are drept scop transmiterea mesajului de a păstra dulceaţa, muzicalitatea si splendoarea limbii. Verbul la modul imperativ (*strângeţi*) sugereaza ideea de îndemn, iar prin verbele la viitor poetul dă o perspectiva fericita. Aceleaşi imperative sunt utilizate şi în versiunea rusă: *воскресите, compume,* ce invocă dinamism, acţiune. Atât doar că în original graiul *uitat, ruginit,* plin de *slin şi mucegai* redă o imagine cutremurătoare de nepăsare şi indiferenţă faţă de *comoară,* ceea ce lipseşte în traducere*: Пыль эпох – colbul vremilor trecute.*

| | |
|---|---|
| *Strîngeţi piatra lucitoare* | *Соберите свет жемчужин* |
| *Ce din soare se aprinde —* | *С ярким радужным отливом —* |
| *Şi-ţi avea în revărsare* | *И пред вами хлынет дружный* |
| *Un potop nou de cuvinte.* | *Новых слов поток бурливый.* |

Poezia se încheie cu imaginea aceleiaşi „*comori»* care acum reapare, ca nou născută, spre a rămâne veşnic să lumineze cu caratele valorilor ei, zarea nepieritoare a vieţii noastre. Ea pare a fi alcătuita ca o demonstraţie. Ceea ce se afirma in prima strofă se reia sub alte forme in strofele următoare, pentru că strofa finală să apară ca o concluzie a ceea ce era de demonstrat. Reluarea în final a primei strofe dă pregnanţa ideii de „comoară» pentru limbă, care *din soare se aprinde,* iar modificarea realizată exprimă optimismul poetului. Tonalitatea este grava si rezulta din marile, înălţătoarele adevăruri comunicate. Translatorul invocă o găselniţă reuşită: *Новых слов поток бурливый,* literalmente: *torent tumultos de cuvinte noi*. Şi tot aici o variantă mai puţin reuşită cu utilizarea inopotună a unui cuvânt: *хлынет дружный новых слов поток.*

| | |
|---|---|
| *Nu veţi plînge-atunci amarnic,* | *Нет, роптать вам не придётся* |
| *Că vi-i limba prea săracă,* | *На язык свой с укоризной, —* |
| *Şi-ţi vedea, cît îi de darnic* | *Он щедрее струй в колодцах* |
| *Graiul ţării noastre dragă.* | *Нашей матери-отчизны.* |

Polemismul discursului dialogic în fragmentul sus-citat, fiind refăcut, s-a văzut, dintr-o perspectivă diferită de cea din partea întâi, se exteriorizează în accente dure şi semnificative. Semnificaţia acestui polemism o face mai relevantă opoziţia dintre limba *noastră* şi limba / graiul *voastră* / *vostru.* Poetul distinge tranşant între limba, creaţie desăvârşită a geniului poporului (care e „*o comoară", „piatră rară", „foc", „cântec", „doina dorurilor", „graiul pâinii", „frunză verde", „vechi izvoade*" etc.) şi graiul infect, „*ruginit de multă vreme", viciat de „slimul" şi „mucegaiu*l" uitării, al inşilor care, din diferite motive (necărturărie, incultură, lene spirituală, indiferenţă...), admit ca normalitate schimonosirea cuvântului, uzul infect, distrugerea armoniei verbale fireşti. [4, 32] Or, aceştia din urmă sunt cei mai periculoşi detractori ai limbii din toate timpurile, inclusiv de azi, şi nu numai pentru că gura lor murdăreşte cuvântul, făcându-l insuportabil la auz, ci şi pentru că ei ambiţionează să înscăuneze anormalitatea ca normalitate. Ar fi de menţionat încă o reuşită a traducătorului în acest catren: *Он щедрее струй в колодцах* – graiul este mai darnic ca apele din fântâni – o metaforă frumoasp şi plină de sens.

Dincolo de dezaprobarea pe care le-o arată detractorilor limbii, eul liric crede cu fermitate în posibilitatea îndreptării lor pe o cale a recuperărilor, la capătul căreia îi va aştepta acelaşi miracol fascinant, revelat de el însuşi la începutul lucrării. Profetismul lui

se conjugă cu un optimism mobilizator: „*Răsări-va o comoară / În adâncuri înfundată, / Un şirag de piatră rară / Pe moşie revărsată”.*

| | |
|---|---|
| *Răsări-va o comoară* | *Да пребудет он нетленным* |
| *În adîncuri înfundată,* | *От безверия укрытый,* |
| *Un şirag de piatră rară* | *Свет жемчужин драгоценных* |
| *Pe moşie revărsată.* | *Над отчизною разлитый.* |

De reţinut că această strofă finală, reeditând-o aproape integral pe prima, transcrie un cerc compoziţional, unul al continuităţii şi înglobării, în care, alături de eu, se integrează, într-un viitor indefinit, şi opozantul anonim.

Deşi polemismul discursului dialogic în partea a doua este mai pronunţat decât în partea întâi, iar în strofele 4 şi 5 devine chiar exacerbat, totuşi el nu ia o amploare care ar afecta caracterul de odă / imn, prioritar aici în intenţia autorului. Atragem atenţia, de asemenea, asupra faptului că această poezie a lui Alexeii Mateevici are la bază un potenţial raport între memoria individuală şi memoria colectivă. El mizează, ca şi Alexeii Mateevici, pe cuvânt ca loc de întâlnire cu memoria, cu istoria, cu viitorul. Cum am încercat să relevăm, eul liric reprezintă o conştiinţă dialogică, care, elogiind, se adresează conştiinţei lingvistice a oponentului său imaginar şi, bineînţeles, conştiinţei lingvistice a cititorilor, din epocă şi de peste ani, solicitându-le reacţii de răspuns constructive vizavi de problema abordată. La fel şi ideile principale sunt dialogice, incitând şi mobilizând spiritele şi cugetele întru apărarea şi perpetuarea valorilor neperisabile ale limbii. De aceea nu întâmplător, cum observă cu multă pătrundere Dumitru Micu, această „vibrantă odă pentru limba română (*Limba noastră*), astăzi imn de stat al Republicii Moldova, este *Marseieza* Basarabiei” [7, p.346].

Concluzionând compararea poeziei „Limba noastră” cu traducerea ei în rusă, putem spune că translatorul D. Olcenco a avut curaj, să-şi asume o misiune complicată şi a încercat să ducă la bun sfârşit un lucru extrem de greu. Poezia este foarte încărctă de simboluri, metafore, comparaţii şi imagini idiomatice pline de sens care nu atât de lesne se „supun” traducerii. Versiunea rusă a poeziei are unele reuşite, atestate mai sus, dar şi unele discrepanţe care ţin, de regulă, de metaforismul abundent al originalului şi incapabilitatea de a găsi o formă adecvată, de unele erori de sens sau exprimare. Dar aceste detalii nu diminuiază din valoarea incontestabilă a traducerii care, sperăm să agungă la vorbitorii de limbă rusă şi să-i familiarizeze cu neprețuita opera a poetului Alexei Mateevici.

**Referinţe bibliografice:**


1. BANTOŞ, A., (2010) - *Deschidere spre universalism. Literatura română din Basarabia postbelică*, Casa Limbii Române „Nichita Stănescu”, Chişinău.
2. BOTEZATU, E., DOBROVOLSCHI, C., DOLGAN, M. (1988) - *Istoria literaturii*
3. *moldoveneşti.*VII, Chişinău: Ştiinţa.
4. CĂLINESCU, G., (1986) - *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediţia a 2- a, Editura Minerva, Bucureşti.
5. CIMPOI, M. (1996) - *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Chişinău: ARC,
6. CIOCANU, I. (2005) - *Literatura română. Studii*. Chişinău: Prometeu.
7. LEVIT, F., PÂNZARU, S. (1993) - *Alexeii Mateevici, Poetul, Cărturarul şi Profetul Basarabiei*”. În: *„Al. Mateevici. Opere*. V. I”, Chişinău: Ştiinţa.
8. MICU, D. (1994) *Scurtă istorie a literaturii române*, vol. I, Editura Iriana, Bucureşti.